

A RAJZ SZUGGESZTIVITÁSA

Távol a nagy művelődési központoktól mellőzött és meg nem becsült képzőművészeti technika a rajz mint önálló alkotás. Különösen kiállítására kerül ritkán sor. Sokan úgy tekintenek rá, mintha befejezetlen munka lenne, vázlat, amellyel nem lehet sokat elérni. Pedig olyan lehetőségeket tartalmaz, amelyeket nem találunk meg más technikáknál, olyan sajátosságai vannak, amelyekkel nem rendelkeznek más kifejezési módok: áttetszőbb, világosan rámutat alkotójára és tükrözi annak szándékát — nem úgy, mint például az olaj, a tempera vagy a kombinált technikák.

A két legutóbbi szabadkai kiállítás alapanyagát rajzok képezték. Dudás Antal látlatán kizárólag rajzokat, Bíró Miklósné azonban néhány pasztellt és akvarellt is láthattunk.

Dudás Antal rajzkiállítása a munkásegyetemen nyílt meg április végén. A művek pedáns gondossággal, aprólékosan kidolgozott rajzok, amelyek egyfajta naiv hatásra utalnak. A kiállított, tipikus kispolgári lakásfalakra készült művek, mint a kristályüveg készítmények, szinte tévedhetetlen biztonsággal készülnek; gondos, nagy munkára utalnak és értéket is sejtetnek az azonos szemléletű néző számára. Alkotójuk főleg a falusi, paraszti világot igyekszik múltba tekintve megragadni tárgyaival, tájaival, embereivel. A baj csupán az, hogy úgy hatnak, mintha szerzőjük nem ezen a tájon született volna — hasonlítanak, de nem igaziak. A rajzokon megjelenő ember csak az ő embere, s nem a miénk, és a táj, a ház vagy a tárgy ugyanúgy csak emlékeztet arra, amit megalkotva látni szeretett volna alkotójuk. Felidézi bennünk azt a múlt századbeli és a századunk elején divatos lélektelen genre festészetet (nem stilisztikai és technikai szempontból), amely főleg csak mesterségbeli tudáson alapult, de nem tükrözte elég meggyőzően a témát. Valahogy úgy, ahogy az a kiállítás katalógusában áll: „Dudás alakjai szinte mindig általános jelleggel bírnak, s nem kötődnek konkrétan sem egy személyhez, sem bizonyos meghatározott eseményekhez, az »anya« vagy a »nagy szülők« ugyanúgy lehetnek Dudás ősei, mint ahogy lehetnek a szemlélőé is.” Ez a ridegség, sablonosság, rutin és talajtalanság jellemző legtöbb képére, rajzára. Itt nincs töprengés a hogyannal és a miérttel, itt minden előre ki van számítva, a forma kész, csak a variációkra kell gondolni. Az elmondottak ellenére azonban örvendetes, hogy Dudás újabb munkáin kevésbé érezhető Karlovaris és Wanyek hatása, viszont jelentkezik egy újabb értékromboló vonás: az egyes részek mézeskalácsosi agyondíszítése, ami egyben az eredetiség újabb elvesztésének veszélyét rejti magában.

Bíró Miklós munkái május 6-tól 31-ig voltak kiállítva a Városi Múzeum Képtárában. Rajzok, egy olaj-, néhány pasztell- és akvarellkép.

Kiállítójuk mintha áttekintést szeretett volna adni eddigi munkásságáról, bár nagyobb részt újabb művekkél mutatkozott be. Az alkotások zöme az utóbbi néhány hónap termése. Bíró rajzain, a régebbi időszakból származó, kerekéken guruló ember groteszk, ironikus figuráin keresztül az újabb és legújabb alkotásokig megtalálható a szeretet, a szerelem, a fájdalom összes ősi érzése. Jelen van egy teljes emberi érzelemvilág és gondolatvilág, a napjaink emberét körülvevő szorongás és bizonytalanság feszítő érzetével. Óriási küzdelem jeleivel találkozunk a szemlélő az apró vonalakban, amelyek légiessé, látomászerűvé teszik a formákat, testeket, tárgyakat és jeleket. A nézőnek gyakran olyan érzése támad, mintha egy gyerek őszinte játszadozását látná a megtévesztőnek ható rajzokon, amelyeken a témák sokasága és a gazdag szimbólumok nyomán derültté válik az első élményként átélt borongás és homály. Ezeken a rajzokon minden a szokványos, a szabályos ellen lázad, a szabad gondolat, a formák spontán alakulása nincs bezárva egy formailag elfogadott szabályrendszer kötelékébe, s távol van minden megszokott formavilág pontos, gépies ábrázolásától. Bírónak a vonalai idegszálak: rezegnek, vibrálnak, lazák és mégis biztosak; figurái együgyűek, félénkek, sajnálatra méltók és mégis mosolyt teremtők — attól függően, mit mesélnek, mit akarnak mondani. Néhány rajzát a művész szabásminta vonalrengetébe ágyazta, amivel fokozza dinamikájukat és megszilárdítja gondolati alapjukat (*Ikarosz zuhanása, Odüsszeusz visszatérése, Trójai ló*). Röntgenpapírra rajzolt sorozata minden bizonnyal a legérzékenyebb, legszebb és legegységibb; tiszta, könnyed, és ami nagy erénye, nem érződik az agyonrajzolás nehézsége, ami néhány korábbi rajzára jellemző.